

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

TSHIVENDA LUAMBO LWA U ENGEDZA LWA U THOMA (FAL)

BAMMBIRI LA VHUVHILI (P2)

2016

MEMORANDAMU

MARAGA: 70

Memorandamu uyu u na masiatari a 9.

KHETHEKANYO YA A: NGANEA

U TSHILA NDI U VHONA – RN Madadzhe

MBUDZISO 1

- 1.1 Hodelani ya Mashinga.√ (1)
- 1.2 Zwi mu fhatusa uri a songo ya mushumoni o nwa u itela uri a ite mushumo wawe nga ngona.√√ (2)
- 1.3 O olwa sa muanewa mupikisi ngauri hothe u vha a tshi khou pikisa muanewa dendele ane a vha Mpho.√√ (2)
- 1.4 Li ri disela muhumbulo wa uri Maria o vha a sa athu u maliwa nga Mashudu.√√ (2)
- 1.5 Ndi ya u sumbedza uri u sa fhulufhedzea zwi a lutanya vhunga Mpho na Mashudu vho lutana nga mulandu wawe ha fhedza Mashudu o vhulawa.√√ (2)
- 1.6 Mashudu o takalav ngauri o wana tshifhinga tsha u lifhedza.√ (2)
- 1.7 Ndi nge Mpho a dzhiela Mashudu musidzana wawe.√√ (2)
- 1.8 Zwi wela mathakheni√ ngauri Mpho sa muanewa dendele u lingedza u tandulula thaidzo ine a vha nayo/ndi hune zwithu zwa mu vhifhela hone.√ (2)
- 1.9 - Ndo vha ndi tshi do amba nae u todisisa tshivhangi tsha thaidzo?√
- Ndo vha ndi tshi do humbela thuso kha khonani kana shaka u itela u wana tsivhudzo ya thaidzo.√
- Ndo vha ndi tshi do litsha u funana nae ngauri ha fhulufhedzei.√ (3)
(Na dziinwe phindulo dzi pfalaho.) [18]

NA

MBUDZISO 2

- 2.1 U newa tshelede thukhu nga Dzwaini /U rwiwa hawe nga Dzwaini.√ (1)
- 2.2 Ndi ngoho ngauri Ndatiso o ambulula vhuada he Maria a vha a khou vhu ita na Mpho.√√ (2)
- 2.3 A vhudziswa mbudziso nnzhi.√√ (2)

- 2.4 Vha fana ngauri vhothe ndi vhavhulahi/ nahone vha funesa tshede/ vha dovha vhothe vha vha zwidakwa.√(MBILI fhedzi) (2)
- 2.5 C/U hanedza musi a tshi vhona lufhanga lwe a lu wisa nduni ya Mashudu a mbo di tenda mulandu.√ (1)
- 2.6 Ndo guda uri u sa fhulufhedzea a si zwavhuḁi vhutshiloni.√√ (2)
- 2.7 Vho farwa vha valelwa dzhele nge vha wanala vhe na mulandu wa u vhulaha.√√ (2)
- 2.8 O fhedza o kwamea nga u ima ima na khothe a fhedzisela o thulwa nga goloi a tshi bva khothe.√√ (2)
- 2.9 Ha ngo khakha, o ita uri vhavhulahi vha Mashudu vha fariwe sa zwine mulayo wa ṱoḁa zwone./O khakha, zwo ita uri na ene muṱe a fhedze o fariwa vhunga na ene o shela mulenzhe kha lufu lwa Mashudu.√√√ (3)
[17]

ṰHANGANYELO YA KHETHEKANYO YA A: 35

KHETHEKANYO YA B: DIRAMA

FINDINKODO – TT Mudau

MBUDZISO 3

- 3.1 Muḍini wa Skiet. ✓ (1)
- 3.2 Lihoro la Lushaka ✓ na Lihoro la Madimokirati. ✓ (2)
- 3.3 Vha fhambana ngauri Skiet u na ndivho nnzhi kha zwa polotiki ✓ ngeno Eva a tshi sokou tenda zwothe zwothe nga u shaya ndivho ya zwa polotiki. ✓ (2)
- 3.4 U sa luvhelela vha Lihoro la Lushaka nga Skosana zwo mu ita uri a fhambane na mirado ya Madimokirati ha vho vha na u sa fhulufhedzana. ✓✓ (2)
- 3.5 C/U khou pfa a khou dinalea kana a khou vha isala. ✓ (1)
- 3.6 Sa mupikisi ✓ ngauri u khou pikisana na vha lihora la Madimokirati. ✓ (2)
- 3.7 Kha zwa kuvhusele/Muvhuso wa Madimokirati ✓ ngauri vha Lihoro la Lushaka vha khou sasaladza vha Lihoro la Madimokirati. ✓ (2)
- 3.8 Dzi bvukulula uri vhorapolotiki a vha na vhuḍifari havhuḍi nge vha kundelwa u langa vhatevheli vhavho kha nzhowenzhowe ye ya vha i khou itea. ✓✓ (2)
- 3.9 Ndi vhona a si murangaphanda wavhuḍi ngauri ha koni u kondelela musi hu na thaidzo, o mbo di dibvisa kha Lihoro la Lushaka. ✓✓✓ (3)

[17]

NA

MBUDZISO 4

- 4.1 Ndi mbofholowo yo wanalaho. ✓ (1)
- 4.2 Ndi ngauri hu khou nwiwa halwa na u tshinwa muzika ha dovha ha vha na vhatu vhanzhi. ✓ (1)
- 4.3 Vha a fana ngauri vhothe vha twa vhe halwani. ✓✓ (2)

- 4.4 U khou vha sala nga mulandu wa mabulayo o no khou bvelela ngeno vhatu vhe kha mbofholowo.√√ (2)
- 4.5 Naho ho vha ho no vha na mbofholowo, vhatu vho vha vha tshi khou di fa nga vhunzhi.√√ (2)
- 4.6 B/Polotiki.√ (1)
- 4.7 U gonya ha mafhungo/U bveledza mafhungo√. Ndi hune thaidzo dza khou aluwa hone.√ (2)
- 4.8 Ndi kuvhusele kwa Madimokirati kwe kwa vha ku sa fushi vha Lihoro la Lushaka na vhañwe vhadzulapo vha lushaka.√√ (2)
- 4.9 I nga vha na mitshelo yavhudi kha mahoro ngauri hu nga vha na vhuthihi na u shumisana zwine zwa do ita uri shango li bvele phanda.√√ (Na zwiñwe zwi pfalaho) (2)
- 4.10 - Ndo vha ndi tshi nga tama u vha kha Lihoro la Madimokirati√ ngauri vha khou lwela pfanelo dza vharema.√
- Ndi lone lo lwelaho mbofholowo.√
- Lo fhedza tshitalula.√(Thikhedzo MBILI fhedzi)
(Dziñwe phindulo dzi pfalaho.) (3)
[18]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA B: 35

KHETHEKANYO YA C: NGANEAPFUFHI

ZWA VHUTSHILO – NA Milubi na LL Mafenya

MBUDZISO 5: AI! NDI MINI? – LL Mafenya

- 5.1 Hune ha rengiswa zwiliwa na halwa.√ (1)
- 5.2 Ndi musu Vho Mathada vha tshi mala mufumakadzi a re mutuku khavho.√√ (2)
- 5.3 Ndi ngauri vho vha vho kambuwa vha fhedza vha edela.√√ (2)
- 5.4 Sa mufunzi a si na vhudifari havhudi nahone a sa thomphi vhatevheli vhawe samusi a tshi tea u vha tshedza khavho.√√ (2)
- 5.5 Li khwathisa uri vhafunzi vha ano maduvha a vha fulufhedzei. Mufunzi Mangalani o wanala e kha zwa vhudzekani na Avhaathu.√√ (2)
- 5.6 Sa mubvumbedza a sa fulufhedzei, u funana na Mangalani ngeno o maliwa.√ (2)
- 5.7 B/Avhaathu.√ (1)
- 5.8 Muhumbulo muhulwane ndi wa uri muthu muhulwane a songo mala mufumakadzi ane a kha di vha mutuku ngauri a nga mu remisa thoho.√√ (2)
- 5.9 Nne ndi vhona zwiito zwa mufunzi Mangalani zwi si nga nkhwathise lutendoni ngauri u kha di ita zwa vhufarekano zwi khagala lune zwi sumbedza vhudifari vhu si havhudi.√√√ (3)
- [17]

NA

MBUDZISO 6: DOKOTELA WA MUKHUWA NANDI – LL Mafenya

- 6.1 Muhasho wa mutakalo.√ (1)
- 6.2 A khou bvelela nga tshifhinga tsha muvhuso wa tshitalula√ musu hu tshi kha di vha na khethululo nga lukanda.√ (2)
- 6.3 Zwanda zwi sa tambuwi.√√ (2)

- 6.4 Vho Louw ndi muthu wa vhuhali ane a kha di vha na muya wa tshitalula/ ngeno Konani e muthu o dzikaho a todaho u lafha mulwadze muñwe na muñwe a sa sedzi lukanda.√ (2)
- 6.5 Ndi ha u dinalea nga u vhona zwine dokotela Konani a khou fariswa zwone nga Vho Louw.√√ (2)
- 6.6 Tshitalula a si tshavhudi/ndi wa u sumbedza uri vhatshena vha kha di vha vho ambara muya wa tshitalula.√√ (2)
- 6.7 Zwi thusa u sumbedza uri tshitalula tshi a vhulahisa sa izwi mufumakadzi wa Vho Louw o fhedza o lovha.√√ (2)
- 6.8 A zwi tangedzei ngauri zwo ita uri mufumakadzi wavho a lovhe nga u sa wana thuso nga u tavhanya.√√ (2)
- 6.9 Hai, a yo ngo lulama, o vha o tea o tendela Konani a tshi alafha mulwadze. O sumbedza u vha a tshi kha di ima na zwa tshitalula a dovha a sa dzhiele ntha vhutshilo ha mulwadze na u nyadza dokotela wa murema.√√√ (3)
[18]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA C: 35

KHETHEKANYO YA D: VHURENDI

MBUDZISO 7

MBOFHLOWO NA MULALO ZWI NGAFHI?

- 7.1 Ratha-ratha.√ (1)
- 7.2 U pfela vhutungu vhathu vha no tshila kha muvhuso wa nama.√√ (2)
- 7.3 abcdd. √√ (2)
- 7.4 Murendi u sumbedza u vhavhiwa a tshi khou sedza vhathu vhane vha khou tshila vhe kha muvhuso wa nama.√√ (2)
- 7.5 Ndi u ombedzela/u khwathisedza zwine muvhuso wa nama wa khou tambudzisa zwone vhathu.√√ (2)
- 7.6 Muvhuso wa nama ndi une vhathu vha tshila vhe swiswini ngeno muvhuso u daho u une vhathu vha tshila vhe tshedzani/ Muvhuso wa nama ndi wa Sathane ngeno muvhuso u daho u wa Mudzimu.√√ (Phindulo inwe na inwe i pfallaho.) (2)
- 7.7 C/Vhanzhi.√ (1)
- 7.8 Lifanyisi √. U khou khwathisedza ndeme ya u tevhela muvhuso u daho.√ (2)
- 7.9 Ndi u wana vhutshilo vhu sa fheli.√√ (Na dziinwe phindulo dzi pfallaho) (2)
- 7.10 Ndi nga vha eletshedza uri vha tavhanye vha shanduke vha ye kha muvhuso u daho sa izwi u na zwivhuya na vhutshilo vhu sa fheli.√ √ (Na zwiinwe zwi pfallaho.) (2)

[18]

NA

MBUDZISO 8

TSHIDAKWA? – T Makhado

- 8.1 Muumba.√ (1)
- 8.2 3/Vhutshilo hau a vhu nga guvhuwi. √ (1)

- 8.3 Ndi wa u ongolowa√ ngauri murendi u khou pfela tshidakwa vhuṭungu.√ (2)
- 8.4 Ndi u sumbedza vhunzhi ha mathada ane tshidakwa tsha ṭangana nao vhutshiloni hatsho.√√ (2)
- 8.5 Zwi amba uri tshidakwa tsho hangwa vhusiwana hatsho.√√ (2)
- 8.6 Uri ngavhe tshidakwa tshi tshi litsha vhudakwa tsha nwa zwi sa kambi uri vhutshilo hatsho vhu vhe havhuḍi.√√ (2)
- 8.7 Ndi ngoho ngauri tshidakwa vhutshilo hatsho ho ḍala mathada nahone a hu na vhuḍi ho bveledzwaho nga vhudakwa uho.√√ (2)
- 8.8 Tshidakwa tshi khou tshila tshi tshi nga tshi na zwatsho ngeno tshi si na tshithu.√√ (2)
- 8.9 Ndo vha ndi tshi ḍo tshi laedza u ya kerekeniv/ha vhashumelavhapov/kha vhathusi vha muhumbulo√ uri a bve kha vhudakwa a ḍiphine nga vhutshilo.(Na dziṛwe phindulo dzi pfalaho) (3)
[17]

ṬHANGANYELO YA KHETHEKANYO YA D: 35
MARAGAGUṬE: 70